

JULIUS ZEYER

PÍSEŇ O HOŘI DOBRÉHO JUNÁ
ROMAIVA VASILICE • ONLPAJ VELKORUSKÝ.

== KRESBY
J. PREISLERA.

Aj ty horo, horo ty strmá,
hedvábnou trávou porostlá horo,
jaký to junoš po tobě kráčí?
Na housle hraje — kouzlo z nich line,
zajímá sluch náš jakoby v plen!
Praví ten junoš: sedněme bratři,
přátelsky v kruh na zeleném drnu,
ponořme mysl hluboce v dумы,
zapějme píseň, píseň jak pěl jsem,
po siném moři když vlny nás hnaly,
když trud s námi plul a kormidlo řídil
a hoře nám dulo do bílých plachet! —

Zvonily housle a zazpíval junoš:
U dobrého otce, u něžné matky
jediný syn žil, jun Roman Vasilič.
Rodičů dvůr pod slunnou stál strání,
břízy kde šuměly útlé a štíhlé.
Žil Roman Vasilič jak v hedbávu měkce,
medová jídla chystala matka,
nejtenším sukem šatil ho otec,
v práci jej šetřil a dobrá vždy slova
Roman jen slyšel a úsměv jen viděl
na rtech vždy otce, dobré též matky.
Přece se jinochu zachtělo vyjít

do světa, daleko, na cizí strany,
uvidět lidí, neznámé kraje,
vysněné divy . . . Lekla se matka,
zachmuřil otec. Vzali za ruce
jediné dítě, sedli pod břízy
po skončené práci k oddechu tíše
na večer, jasně když vzházela luna
libý když vítr kolibal stromy,
tak že se sborem tančících dívek
v soumraku zdály, bílé ty břízy.
Začal tu otec tak domlouvat synu:
Moje ty dítě, drahé a milé,
nedej se lákat do klamivých dálek,
nedej se lákat do modravých mlh,
nevěř, že štěstí tam zůstává, vrtké!
Mnohého lákalo, v hoře pak vedlo,
v hluboké hoře, i v záhubu, smrt!

Starý znáš dvorec za temnými lesy,
smutně tam, pustý, drolí se v trosky,
vzbuzuje postrach u dobrých lidí.
Bývaly časy, bylo tam jasno:
jediný syn u rodičů rosl,
dobrý a krásný, radost své matky,
pýchou byl otce . . . Modré ty dálky,
lživé ty dálky ho lákaly stále,
čarem ho mámily, opustil otce . . .
Prošel on všechnu tu širokou zemi,
tu svatoruskou, za moře plaval,
za siné moře do krajů cizích
i zašel on k samému mocnému králi,
k samému králi to latinskému.
A král ten ho poctil a povýšil velmi,
vřadil ho mezi své věrné sluhy,
klíčником byl mu pokladů velkých.

A nikdo neznal tajemství jeho,
 mladého klíčnicka v králově domě,
 hluboké tajemství, zrádný než jeden
 nevěrný přítel. V síň vešel v noci
 a pravil tam králi jazykem zradným:
 Oj, jsi ty náš otec, latinský králi!
 Mnoho víš, pane, však jedno přec nevíš!
 Klíčnick tvůj věrný, tvou miluje dceru,
 bílou tvou labuť! Ten věrný tvůj klíčnick
 ukradl ti poklad tvůj nejvzácnější,
 ukradl čest ti tvé jediné dcery! . . .
 Vyšel tu král na vysoký pavlán
 bouřícím hlasem do noci zvolal:
 Sluhů, zda, věrných mi ještě je v hradě?
 Důkaz ať dá mi, kdo v lásce mi slouží!
 Ať vystrojí houpačku v širém zde poli
 z dvou dubových sloupů, příčník pak z klenu
 položí na ně, hedbávný provaz
 přiváže k němu a za hrdlo bílé
 pověsí zrádce — klíčnicka mého! . . .
 Bouřil tak král a vyvedli juna,
 dobrého juna. Klaněl se druhům,
 poprosil toho, jenž na smrt ho vedl:
 Oj, pánem ty's mým teď, krutý můj kate!
 Dej ty mně soustrastně zvučivé housle,
 abych si naposled zahrál než zemru!
 Neveď mě k smrti tajenou cestou,
 ale kolem mě poved' zlacené síně,
 dcera kde králova ve vůních nyje! . . .
 Vedli ho tedy kol zlacené síně,
 zahrál tam pod oknem čarovným zvukem,
 zazpíval hlasem slavičím smutně:
 Bývalo, že pil jsem štěstí z plné číše,
 bývalo, že plul jsem v moři jasu —
 nyní platím za své blaho krutou smrtí,
 zhasne v temnu mladé moje žití!
 Jamu moji zrada vykopala! —
 Zaslechla ho dcera latinského krále
 na svém lůžku z hedvábí a nachu,
 v zlaté síni naplněné vůní,
 vzkřikla temně, velkou hrůzou jata,
 otevřela okno, žavolala s pláčem
 vzhůru k pavlánu, kde otce zhlídla:
 Oj, ty jsi můj otec, latinský ty králi!
 Klíčnicka ty svého krutou smrtí tresceš?
 Jámy dvě hned vykopati povel,
 na bílém na světle nezůstanu sama!

Vinen-li on, vinna jsem já více,
 sama brávala jsem zlaté klíče,
 otvírala tajně okované dveře,
 brávala za bílé ruce milného,
 líbala ho nyně v sladká ústa! —
 Pohltilo temno tato slova,
 na dně temna soustrast neležela —
 dobrý jun se houpal mezi sloupy.
 V síni své tou dobou skonávala
 dcera královská. Proklála srdce nožem! — —
 Moje ty dítě, drahé a milé
 dobavil otce, přemítej v duši
 o starém dvorci za temným lesem,
 o junu statném, ježž lákalo štěstí
 rovně jak tebe, do zrádné dálky! —
 Bylo ticho, šuměly jen břízy,
 Roman mlčel, úsměv nevěřící
 kolem rtů mu bloudil. Rozuměla matka,
 tesknota se ozvala jí v srdci,
 nemluvila, hleděla jen tiše
 věrným zrakem synu svému v oči,
 mimoděk však, stará, žalná píseň
 na rty chvějné se jí drala z duše,
 do soumraku linula se slova:
 Rozešel se s otcem syn ve divém sporu,
 vyhnal otce syna v temné noci,
 starší sestra koně bratru vede,
 mladší sestra bratru koně sedlá,
 sestra nejmladší však zaplakala,
 štkajíc, takto tázati se jala:
 bratře milý, kdy se domů vrátíš?
 Řekl bratr: jděte k moři, sestry,
 k sinému a vemte v hrstku písek,
 písek zasejte v zeleném sadě,
 setba ta až vzejde, přijdu domů! —
 Však jak nelze písku růst a vzcházet,
 tak se bratr domů nenavršel.
 Sestry, když tři léta marně ždaly,
 vydaly se v dáli bratra hledat:
 starší sestra srnou v step se vydá,
 střední pluje labutí po moři,
 hvězdou nejmladší na nebi vyšla.
 Na stepi jej nenalezla srna,
 na moři jej nepotkala labuť,
 ale hvězda zřela v lůno lesů:
 ubit ležel v tmáni, bled v své krvi,
 jeho vraný kůň mu v hlavách stojí,
 ocelový nůž mu v hrudi trčí . . .
 Zhubila ho matka
 půlnoc hluchá! . . .

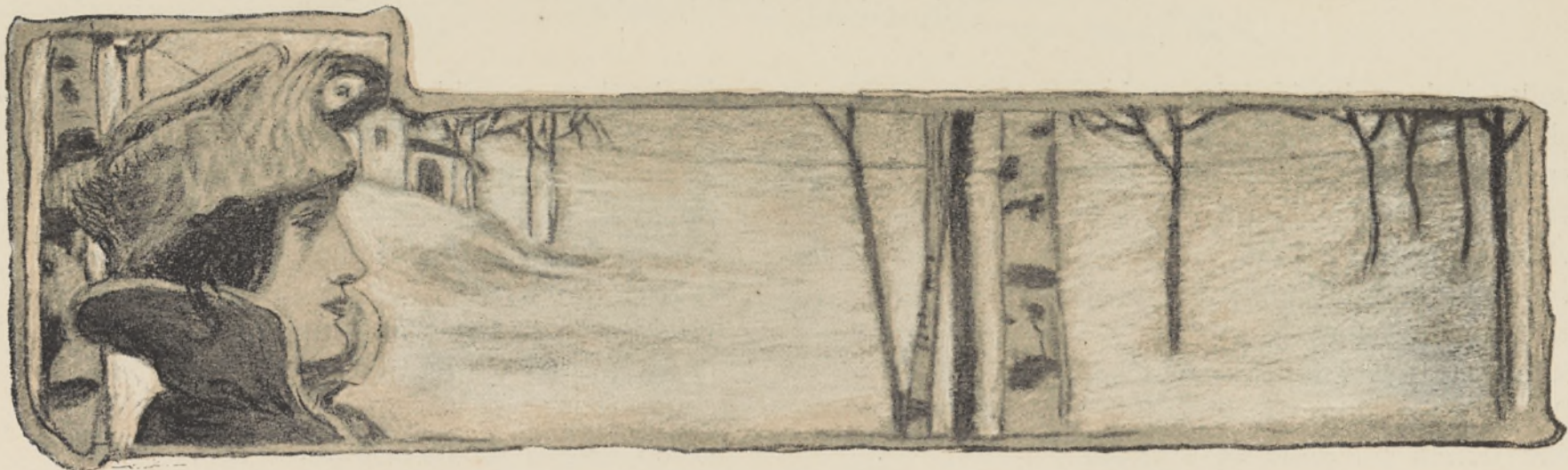

Píseň dozněla a břízy šelestily
snivě, teskně a tři vzdechy tiše,
ozvaly se v šeru stejnou dobou,
ode rtů se nesly otce, matky, syna,
zraky jejich stejnou dobou vzhůru
k obloze se obrátily ztmělé,
bleskem cos tam mihlo náhle jasně:
spadla hvězda s nebe jako slza!
Zachvěli se a šli mlčky domů. —

Plynul čas a pomíjelo léto,
jeseň minula a přišla zima.
Roman přemítal a mlčel stále,
jednou ale náhle večer pravil:
Úmysl můj uzrál, dám se poutí
v širý svět, mně úzko zde a dusno,
život chce se pít mi velkým lokem! —
Kývl otec mlčky starou hlavou,
spjala matka mlčky slabé ruce,
tiše modlili se, lehli v lůžko.
Ráno Roman řekl: otče, matko,
o štěstí jsem snil, jež na mě čeká
ve světě a půjdu, jak jsem pravil.
Štěstí bylo to jak zlatá hora! . . .
Matka hlavu svésila a děla:
Snila též jsem, sladké dítě moje . . .
Snila jsem o hoři, které světem kráčí . . .

Jdeš-li širým polem — holubem tam vrká,
jdeš-li hlubým lesem — slavíkem tam létá,
znaven jdeš na lože — stojí hoře v hlavách,
při počestném hodu — v první řadě sedá,
zeleného vína nalévá ti v číši,
v rakev pospícháš-li od něho — za tebou
s lopatou se belhá — tam tě teprv mine! . . .
Dítě moje sladké, nepoznalos hoře,
posud chránila tě věrně matka tvoje —
ó kéž nepotkáš to šeré hoře v světě! —
Domluvila matka, pravil otec dobrý:
Pláčem nezadržíš, ženo svého syna —
odlomí se větev v sadě u jabloně,
jablko po svahu kutálí se
daleko od štěpu mateřského.
Narostou-li křídla ptáku, letí z hnízda!
Nespokojen Roman byl by v domě našem —
slyšel rady věrné — ať má vůli svoji!
Opatruj ho Bůh a veď jej k nám zas zpátky! —
Rozhodnuto bylo, syn se chystal v dáli.
Šubu vyšívanou čistým stříbrem dali
na cestu mu, zlatem límec lemovali,
límec vysoký, že bílou šiji ani
vidět nebylo, ni se stran líce,
čapka ze sobola byla zámořského,
hedvábný byl pás, měl sedm barev,
rukavice s palcem byly šedým stříbrem

cele prošité a škorně z tureckého
byly safiánu. Měsíc plný zlata
za pás dal mu otec a když loučili se
pod svahek, kde bílé břízy rostly,
požehnal mu otec a pak pravil ještě:
Dítě naše drahé, jediný můj synu!
Pamatuj až budeš v dálné cizí straně
pamatuj na slova moje varující!
Povede tě cesta kolem carských krčem,
nevejdi tam nikdy, třeba by tě zvali!
Nepij ani číšku zeleného vína!
Vypiješ-li vína, nemáš vůli svoji,
vůle cizí má tě zrádně ve své moci,
zakrouží se hlava, všechny údy slábnou!
V krčmách zlí se také potulují lidé,
opojen když vínem v těžký padneš spánek,
vezmou ti i šubu lemovanou zlatem,
rád pak ještě přijmeš, hodí-li kdo cáry
z utrpnosti tobě, abys nahý nebyl!
Takto pravil otec, dodala pak matka:
Pozvou-li tě k hodu, drahá moje duše,
k hodu ctnému, pod krov pohostinný,
skromným buď a nesedávej za stůl
bez pobídky na první snad místo!
Budeš-li se zdát jim hoden toho místa,
sami vybídnu tě, jinak dobří lidé
by se posmívali tobě nebo v hněvu
nelaskavým slovem by tě pokárali! —
Pravila tak matka, pak se zamlčela,
ale bylo znáti, že jí ještě něco
tísnilo, co říci zdálo se jí těžké,
posléz vzala syna za ruce a tiše,
klopíc věrné zraky, řekla v zapýření:
čistý jako slza, která z oka spadne,
posud jsi můj synu, cudný jako dívka!
Andělé kéž kráčí v liliové běli,
po boku ti stále, chránící tvou duši!
Romane, můj synu! Chraň se svůdné ženy!
Nedívej se v zraky, které směle planou!
Hrdinství jest prchat před nečistou silou! —
S Romanem se takto otec, matka loučí,
dívali se za ním, jak po stepi kráčel
vysoký a krásný. Smutni šli pak domů,
v mlhách když se ztrácel v neurčité dáli.
V šerém koutu jizby před obrazy matka
klaněla se tiše, modlila se vroucně,
zadumán a smutně otec hleděl kolem

po jizbě, jež jako prázdné hnízdo zela,
hnízdo opuštěné, odkud prchli ptáci.
Náhly stesk ho schvátil, sklonil starou hlavu,
tiše zašeptal si: Nevrátí se více! —

Ale Roman kráčel statně stepí,
bujné srdce bilo v bílé hrudi,
oči sokolí se upíraly v dáli,
těkaly po nekonečné pláni,
dobrý jun byl jako omámený,
štěstím, které čekalo ho v světě.
Po tři dni šel hlubokými hvozdy
tichými jak opuštěný kostel,
přespával u dobrých lidí v chatkách
roztroušených spoře po lesinách,
čtvrtý den když vyšel na pouť zase,
na stepi se ocit sněhem kryté,
celé nebe jedna byla chmura,
těžká, temná, hrozivá a smutná.
Vítr skučel, bílé, velké vločky
hustě brzy sypaly se s nebe,
nikde stromu, aby poskytl krytu,
nikde stopy po příbytku lidském.
Ale Roman statně cestou kráčel,
celý den, ač nohy jeho slábly,
celý den, ač divně bílé jiskry
zdály se mu míhat kolem zraků,
závrať ač se zmocňovala hlavy.
Byl už večer, slunce zapadalo,
krvavě se zlato jeho lilo
mrakem roztrhaným po zamrzlé pláni.
Oslněn si jinoch cláněl zraky,
zastavil se k oddechu — tu slyšel
zahlaholit co's jak ptačí píseň,
skřivánčí jak švehol čarosládký,
hlaholila však to mluva lidská,
slova tato zaslech jinoch zřejmě:
Zoro moje, večerní ty zoro,
vysoko jsi, zoro, zazařila,
vysoko nad lesy nad temnými
vysoko nad hnízdy slavičími
pustými teď v němé, kruté zimě!
Nevidíš, zoro, s vysokých nebes,
kráčeti toho, kterého čekám,
v tesknosti čekám, v samotě smutné? —
Roman udiven se kolem dívá,
spatří stan jak náhle s nebes spadlý,

velký byl a skvělý jako palác
skupený z hedvábí, aksamitu,
sněhu bělejšího. Před ním stála
žena přeluzná v labutí říze,
vlasy její, plavé jako měsíc,
ve dvou perlami posetých proudech
za ramena tekou jí a třetí
teče v týl, je zdoben rudým zlatem.
Brvy temné jako černý sobol
nad očima půvabně se klenou,
nad očima jako noční nebe
temnomodřýma, plnýma kmitu
světél nadzemských a tajuplných blesků.
Roman udiven se na ni dívá:
zraky její čaromocně planou,
nesklopeny, bez dívčího zmatku.
Zabušilo srdce jeho junné,
nedovedl zraky odvrátiti,
chvějícím se hlasem pravil tiše:
Zajisté, že zrodila tě zora,
hvězdy zpívaly ti u kolébky,
unylá tě vychovala luna!
Odvětila luzná, bílá žena:
Mnozí tázali se, jak se tážeš —
Z čeho jsem se na svět narodila?
Zrodila mě syrá matka země,
z keře rokytníka jsem se narodila,
zpod jsem vyšla skály mechem kryté,
zpod kamene jak se pramen rodí.
Nevolá mě nikdo, nemiluje —
prchal by jsi, znaje jméno moje! —
Vešla do stanu, šel Roman za ní.
Nemiloval Bůh jej v této chvíli? —
Teplo bylo uvnitř, soumrak jako stříbro
sladce vládl tam a její krása
ze soumraku kvetla hvězdným svitem.
Pažit jarní, plný vonných květů
kobercem byl v stanu, šachovnice
zlatá třpytila se v měkké trávě. —
Zahraj se mnou, řekla krásná žena
stavíc šachy, třpytící se stříbrem.
Na prstech jí rudé kamy plály,
perly po vlasech jak slzy byly
vyroněné jitem. Oči nesklopené
duši jeho ssály jako slunce vláhu.

Zachvěl se a řekl: O co hráti?
Usmála se sladce, odvětila:
Vyhraješ-li, tvá jsem chrabrý june!
Zachvěl se a řekl: jaký základ
podám já však, nesmírná když výhra
taková mi kyne? Ty, oč se mnou hraješ?
Usmála se krutě a pak řekla:
O co hraju? O tvou mladou duši!
O co hraju? O tvé vřelé srdce!
O co hraju? O tvou bujnou hlavu!
Kývl jinoch, sedli si a hráli.
Roman hrál jako by ve snách tonul,
sotva dotekl se šachů chvějnou rukou,
nesklopené její oči zmatek
působily mu a její krása
opojovala jak černým vínem.
Tříkrát hráli, tříkrát jinoch prohrál.
Zoufalá jej bolest uchvátila,
vyskočil a bílou její ruku
za prsteny jal, za rudokmitné,
zvolal vášnivě: jsi přec jen moje,
třeba že jsem tříkrát podleh ve hře!
Usmála se záhadně a krutě.
Bloude, řekla, což to není stejné,
tvá-li jsem, neb můj ty, tělem, duší?
Nepustím svou kořist, věř mi, nikdy!
Budu s tebou do rakve i hrobu! —
Bledá byla jako přízrak, mlha,
oči hasly jí jak bludná světla,
povstala a šachovnicí zlatou
udeřila juna tříkrát v čelo:
mlha byla v bujné jeho hlavě,
nevýslovná tíže v srdci vřelém,
temno smrti v mladé jeho duši,
povalil se na zem jako kámen. —
Když se vrátila mu zase paměť,
bylo šeré ráno, nevlídné a smutné,

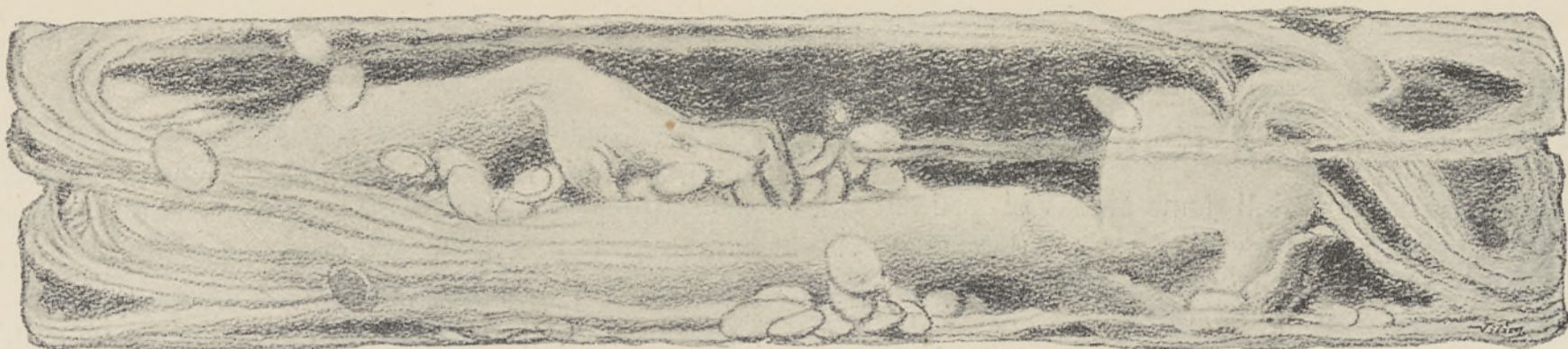
místo stanu byly pouze mlhy,
místo nesklopených zraků ženy
bledé hvězdy na úsvitě hasly,
ležel na sněhu na tvrdé zemi,
kolem hluš a smutné, pusté prázdno. —
Roman zaplakal jak dítě pláče,
osiří-li náhle v širém světě,
vstal a šel zas v dálku neurčitou
s divnou mlhou v hlavě, matným krokem,
s tíhou v chorém, rozboleném srdci,
s temnou chmurou v strádající duši.
Nová pouť ho vedla pustou stepí,
nová pouť ho vedla temným lesem,
vyšel z lesů, zlatoskvoucí báně
třpytí se na nebi, hustě jako hvězdy,
velké město strmí před nim hrdě.
Prošel branou vysokou a vřava
liduplných ulic na něj dorážela
jako hukot siných valů moře,
nevěděl, kam obrátiti kroky,
jako slepý krácel s proudem lidí,
ženoucích se na trh v prostřed města.
Vedla dráha podél carské krčmy.
Uvnitř zpěv byl, mimovolně Roman
zastavil se na mžik, družnost zpívajících
zdála se tak vábná siré jeho mysli!
Smuten, teskliv stojí, věsí hlavu,
jasné zraky klopí k temné zemi.
Hle, tu vyjde žena veselá a krásná,
hledí naň a praví zpěvným hlasem:
Co zde stojíš smutně, dobrý june?
Město je ti cizí? Neznámi ti lidé?
Nevíš kam bys šel si odpočinout?
Zajdi sem, v tu pohostinnou krčmu,
vypij číši zeleného vína,
rozvesel svou mysl bohatýrskou,
rozvesel své mladé vroucí srdce!
Cizí jsi a bloudíš siře světem,
zábavu zde najdeš mladých druhů! —
Hleděl na ni, bílá jako sněhy
byla v líci, jasné její oči
svítily jak sokolí a brvy
černé jako sobol klenuly se
půvabně pod čelem jejím bledým.
Roman lek' se — obrazy oné druhé
duši kmit' mu, oné přeludové,
která jako sen mu náhle vznikla,
jako sen mu také s nocí prchla!
Divoká ho zachvátila vášně,
rozkoš byla v ní a velká trpkost,
yzdor a posměch, tesknost a lítost,
chtělo se mu zapudit ten přízrak,
který v noci tak ho krutě mámil,
hleděl žhavě na tu, která stála,
žádný přelud, tělem v bílém světle,
v ruchu ulic a která jej zvala
s upřímností mezi živé lidi!

Usmála se, když tak na ni hleděl,
vzala pod paží jej, zašeptala:
Vesel se a pij! Až tma se spustí,
pokynu ti bílou rukou na znamení,
v komnatu že tichou povedu tě,
v komnatu svou, abys odpočinul,
opřen hlavou o má bílá ňadra,
z opojení vínem, v opojení
povedu tě divusladké lásky! —
Směle hleděla mu v jasné oči.
Bylo mžikem mu, jak by svou vísku
viděl rodnou, dřímat v stínu březin,
bylo mu, jak varující slova
otce, matky slyšel by — však nedbal,
— nemiloval Bůh jej v této chvíli? —
vešel v krčmu s vábící jej ženou.
Vešel v jizbu, znamenal se křížem
dobrého dle zvyku, před obrazem
pověšeném v šerém koutě, poklon
učinil na čtyry strany dvorně.
Mnoho bylo v jizbě mladých druhů,
všickni na něj hleděli, za chvíli
jeden povstal za dubovým stolem,
nalil číši zeleného vína.
Vypij, pravil, občerstviš své síly,
okřeje ti mile jará mysl!
Přijal číši zeleného vína,
vypil ji a smutek jeho mizel,
druhou pil a třetí, zpíval s druhy,
vesel byl a bujný, opojení
vstoupalo mu v hlavu jako mlha,
srdce skákalo mu v prsou jako ptáče,
z očí jak by padaly mu jiskry,
bylo mu, jak by jej koráb nesl
divým mořem do neznámých pásem,
zdálo se mu též, že noc už padá
temně kolem, hle a v pustém šeru,
pojednou mu kývla bílá ruka
bujný úsměv plynul šerem k němu,
smělé oči dívaly se na něj,
pod obloukem brv jak sobol černých.
Povstal Roman jako čarem puzen,
vrávoravým krokem za ní krácel,
za ní, která kynula mu rukou,
z opojení vínem v opojení
povedla jej sladkočarné lásky. —
Vzcházela den a probudil se Roman —
ležel však na chladném dvoře krčmy,
opodál byl starý plášť a šaty
obnošené, roztrhané, obuv
z lípového lýka . . . Skřehlé údy
Roman halil v bídné ony cáry
a jak zabušil na dveře pěstí.
Dveře rozlítly se, ona žena,
která sytila jej mrzkou láskou,
stála před ním, smála se a řekla:
Jaká se to s tebou změna dala!

Villarino

J. PREISLER.

Včera byl jsi pyšen, květ jak máku
a dnes ubohý jsi pouze žebrák!
Včera byl jsi bohatýrsky krásen,
a dnes bled jsi, zlomen, jako chorý!
Věru, že to není moje vina
v lupičské že, bloude, pad jsi ruce,
když jsi v noci z komnaty mé prchal,
láskou syt a celováním znaven! —
Neodvětil, stud mu mluvit bránil,
na tesanou sedl bílou lávku,
smuten k smrti. Klesala mu hlava,
klopil mlčky oči k syré zemi.
Ozvala se žena méně krutě.
Nesmuť se, mu řekla, vypij číši
vína zeleného, to tě vzpruží!
Podala mu vína, mlčky vypil,
zmužilo se srdce jeho mladé.
Řekla žena: Vstaň na bystré nohy!
Odejdi! Zde není místa více
pro tebe. Snad někdy se zas vrátíš
s měšcem zlata za hedbávným pasem?
Hanbou zarděl se a vstal a vyšel
z kleté krčmy od nestoudné ženy. —
Toulal se po městě, městě cizím
šel a šel od jitra do večera,
nevěda kam schýlit pustou hlavu.
Přišel k domu odkud hudba zněla,
k domu dřevěnému, prostrannému,
dveře pohostinně byly otevřeny,
mnoho šlo tam dobrých junů v hosti,
šli tam všichni k svatebnímu hodu,
každý v ruce měl po bílém chlebě,
každý tiše vesele si zpíval.
Roman cítil v srdci mocnou touhu,
vejít také k hodu svatebnímu
sednout také mezi dobré lidi,
vypuditi hoře z mladé mysli,

oděn ač byl jako bledný žebrák,
bílý chléb ač neměl žádný v ruce . . .
Vzmužil se a vstoupil mezi hosti.
Vešel v jizbu bílou, osvětlenou,
medová kde jídla stoly kryla,
stříbrné též číše plny vína.
Křížem znamenal se Roman před obrazem,
poklon činil na tři, čtyry strany,
všickni v jizbě na něj dívali se,
s ruměncem na tváři jak stál skromně,
nesměle a slova nepromluvil.
Mezi sebou říkali si hosti:
Podle kříže, dobrý je to jinoch,
podle poklon mravů ušlechtilých,
přes to, že je zahalen jen v cáry.
Zatím Roman sed u samých dveří
na lavici pokorně a tiše,
vzpomínaje naučení milé matky
o chování při počestných hodech.
Mimovolně sklopil zrak a vzdychl.
Domu hospodář přemítal tiše:
Přišel v dům můj, je mým tedy hostem,
místo poslední u stolu kdybych dal mu,
urazil bych chudobu snad jeho.
Jedno z prvních míst mu poukázat? —
U mnohých bych třeba posměch zbouzel!
K prostřednímu místu tedy ved' jej,
podal číši mu a pokrm hojný,
vlídným slovem hosta pobízeje.
Jedl Roman a pil do sytosti,
vděčen byl, však nepromluvil slova.
Mezi hodem zaznívaly zpěvy
veselé a bujné, ale nyní dívky,
družky nevěstiny zazpívaly
tesknou píseň, kterou přivádělo
na mysl jim loučení se družky
s otcem, s matkou, s drahým domem rodným.

FRAGMENTY Z KNIH JOHNA RU-

FSKINA. Odolali jsme nedávné příležitosti, kdy všude objevovaly se po časopisech příležitostné, více méně nesprávné a na chvat objednané články o jubileu velikého kmeta anglického Johna Ruskina. Nepřinesli jsme žádného článku o něm schválně. Pokládáme za pochybenou cestu, když se obecnstvu vykládá, třeba sebe nadšeněji a nekritičtěji, o muži u nás skoro docela neznámém; tím se zájem pro díla jeho nezbudí. Správnější a dle soudu našeho jistější je, když se čtenáři přímo předloží hrst myšlének jeho, třeba na začátek vybraných pelmel — síla a vašeň krásné duše Ruskinovy je tak mohutná, že i ty zlomky vzbudí trochu pozornosti; pak teprve lze o jeho veliké práci životní promluvit širě, bez nebezpečí, že slovo o něm hluše zapadne bez ohlasu.

Ruskin, toť nejen žhavý hlasatel vysokého umění, toť i prorok, nespokojený s nynějším způsobem života sociálního, toť neúmorný přítel dělnictva, duch hluboce náboženský, veliká, čistá, nadšená, vyjimečná duše. Těch několik slov dlužno míti na mysli při čtení následujících fragmentů (přirozeně v našem listě lze uveřejnit jen úryvky, vztahující se k umění) — neboť Ruskin je esthetik zcela zvláštní. U něho není patrna pouze mohutnost esthetická, nýbrž mohutnost ta sdružuje se v jedno s ostatními silami duševními; Ruskin neobjevuje se toliko jako kritik umění, se smyslem pro krásu, nýbrž jako celý, velký, harmonický člověk.

* * *

REDAKCE.

(Úryvky z knihy »Lectures on art« (Přednášky o umění.) Od malíře Turnera nelze dostati krajinomalby, nemá-li krajiny, kterou by maloval; od Tiziana nelze dostati obrazu, nemá-li model člověka. Ta věc, stručně takto pověděna, nepotřebuje důkazů. Ale souhrnem nechce se mně podařit, abych jednoho člověka našel, který by mně uvěřil, že počátek veškerého umění je v tom, abychom zemi svou učinili čistou a lid náš krásným. Po desíletí jsem se napracoval, aby o tomto zřejmém faktě lidé, když ho důvěřivě nepřijmou, aspoň přemítali, jako o námětu, jenž docela není přemrštěn. Opakuju: zemi svou učinit čistou a lid náš krásným, toť nutné umělecké dílo, se kterým musíme začít. Arci bývalo umění v zemích, kde lidé ve špíně žili, aby sloužili Bohu, nikdy však nebylo umění v zemích, kde lidé žili ve špíně, aby sloužili ďáblu. Zajisté bývalo umění tam, kde národ docela nebyl krásný, kde měl i rty odulé a kůži sčernalou žářem slunečním; ale nikdy nebylo umění v zemi, kde lid byl bledý krvavým dřením a zvadlý stínem smrti, kde rty mládeže, místo aby byly jako růže, sežrány byly hladem nebo ohlodány jedem. A proto alfa a omega všeho, co mám říci, je: Ušlechtilému umění neblížíme se, když rychle jezdíme po drahách, nýbrž tím, když zlíbežňujeme svá obydlí a prodléváme v nich; ušlechtilým uměním učíme se nikoli soutěžit, nýbrž tím, když klidně konáme každý, co nejlépe dovedeme, každý po

svém způsobě; neučíme se ušlechtilým uměním výstavami, nýbrž kdy konáme, co je řádné a tvoříme, co je poctivé, ať se to dostane na výstavu nebo ne; učíme se jim, abych několika slovy pověděl, tím, když lidé nestaví ani nemalují z hrdosti, ani pro peníze, nýbrž z lásky; z lásky ke svému umění, z lásky ke svým bližním, nebo z nějaké vyšší lásky, ať jakékoli, která v těchto citech kotví. —

* * *

Je nemožno, abychom v některé zemi měli pravou mravnost, pravé štěstí nebo pravé umění, kde jsou města stavěna jako u nás, nebo lépe, kde činí takovou míchanici jako u nás; takové hnusné dýměje morové, šířící se jako neštovice po kraji, kterýž sežírají. Musíme mít města líbezná, rozmyslně budovaná, nikoli na zdařbůh rozházená a proházená, nýbrž omezená v rozměrech, která nevyvrhují kolem sebe ohyzdná předměstí, strusky a kutiště, nýbrž musejí být obklopena květnatým věncem kvetoucích stromův a líbezně vedených stříbrných řek. Není možno! namítne se mně. Třebas! ale já nemám ničeho činit s nemožností, nýbrž jen s nevyhnutelnou nutností. Ale ještě víc musí se umožnit, než můžeme mít nějakou uměleckou školu, totiž my musíme někde jinde než v Anglii, nebo aspoň na neužitečných místech v Anglii najít, kde bychom mohli zakládat své fabriky, pracující s ohněm — takové továrnictví by musilo být omezeno na nejnepatrnější míru, ze železa by se nevyrábělo ničeho, co se dá zrobit úspěšně ze dřeva a kamene, nic by nebylo hnáno parou, co mohou se stejným výsledkem hnátí síly přirozené.

Je víc než dost vodní síly pro mechaniku, které jest zapotřebí pro život společenský. Množství stálých hybadel poskytují také kotevní mlýny na velkých řekách, a zařízení hnaná nádržkovými stavidly, jež naplňuje příliv mořský. Tedy orba vykonávaná lidskou rukou a naprosté vyloučení zbytečné síly ohenní jsou první podmínky umělecké školy v kterékoli zemi; dokud je neprovedeme, dřív či později, bude u nás vládnout stav věcí, jež stvořil náš mechanism, bez umění ušlechtilějších. Ačkoli Anglie ohlušena je třeskem stavů tkalcovských, děti její nemají šatů; ačkoli je začerněna špínou svých uhelných dolů, děti její hynou mrazem; ačkoli prokramařuje svou duši za zlato, ony umírají hlady. Setrvejme si při takovém triumfu, zdá-li se nám radno; ale toho smíme si býti jisti, že krásná umění ho s námi sdílet nebudou.

* * *

Co nás opravňuje domnívat se, že umění kdy bylo hlasatelem božsky inspirovaným? Jaký vniterný důkaz dávají nám díla velikých umělců, že se nalézali v poddanském vedení mocností nadpřirozených?

Je pravda, že odpověď na takovou tajemnou otázku nemůže se zakládati jen a výhradně na žádném vniterném důkaze; avšak je dobře zvědět, jaký vývod by z takového jedině důkazu mohl býti činěn. A čím

nestranněji člověk prozkoumává zjevy obrazotvornosti, tím víc musí mít za to, že jsou to výsledky vlivů ducha životního, všeobecného, proto však ne méně božského, jehož dílek skryt je v každém stvoření, přiměřeně k postavení jeho v tvorstvu; a dále musí mít za to, že vše, co lidé správně konají, zajisté dokonávají to s pomocí božskou, avšak podrobeni jsouce neotřesitelnému zákonu, kteréhož nikdy nelze obejít.

Síla tohoto duševního života může být naším živobytím zmenšována nebo rozmnožována; přibývá nebo ubývá jí občas, zrovna jako přibývá nebo ubývá síly tělesné; při rozličných příležitostech lze ji vůlí naší vzbuditi, a bídou naší nebo hříšností naší sraziti dolů. Avšak ona v každé době je z části lidskou, z části božskou. My jsme lidé a ne pouze zvířata, poněvadž neustále je v nás cosi z tohoto dílku božského; jsme lidé ušlechtilejší nebo sprostší, je-li v nás více či méně tohoto dílu božského; však nebývá nám ho uštědřeno nikdy takovou měrou, aby z nás činil víc než jen lidi.

Toto všeobecné vysvětlení předkládám s jakousi rozpačitostí, a jen jako vysvětlení, k němuž, dle mého zdání, existující doklady přivádějí každého nestranného myslitele. Avšak troufám, že ve svých dalších studiích budu moci dokázati toto: že vymožeností umění, kteréž lidé dosud obyčejně pokládali za výsledky výhradně inspirace, bylo dosaženo jen po dlouhých stupních práce rozumně vedené a pod vlivem citů, jsoících společným majetkem všeho člověčenstva.

Tyto city a schopnosti, uštědřené všemu lidstvu v různých měrách, lze roztržiti v troje: předně pudy budování a zpěvu, které máme společné se zvířaty a kteréž nám jsou zrovna tak vrozeny, jako včele a slavíku; za druhé dar vise neboli sna ve spaní, ve vytrženosti, nebo v ovládatelné činnosti fantasie; konečně za třetí dar, vyvozovati a stanoviti důsledné závěry ze zákonův a forem krásy.

Dar vise, poněvadž se nalézá v nejužší souvislosti s nejnvtřnější naší přirozeností duchovní, bývá velkou většinou myslitelů pokládán za cestu, která sprostředkovává božské poučení; i je faktem, že velká část umění ryze poučného (didaktického) buďsi řečí, buďsi plastikou, byla podáním skutečné vise, jež sice v době svého objevení se duchu mocně se vtiskuje, avšak padá přec na duševní zrcadlo, osvětlené předcházejícím, správně vedeným živobytím. Ale je stejně pravdou, že tyto vise, kde nejzřetelněji byly zachyceny, vždycky — pravím zúmýsla vždycky — byly znamením jakési duševní omezenosti nebo rozrušenosti; a že lidé, většinou uznávající cenu takových visí, hodnotu jejich přeceňují, jelikož si vyvolují, co se jim zdá být užitečné, to pak zvou »inspirovaným« — ale bez povšimnutí pouštějí, co zavrhuji jako bezužitečné, ačkoli to nalezlo na visionáře se stejnou mocí.

Tak pravděpodobně není didaktičtějšího uměleckého díla nad Albrechta Dürera obraz »Rytíř, Smrt a Ďábel.« Ale obraz ten je ponze jedním dílem z řady prací,

kteréž podobným způsobem zobrazují živé sny a z nichž mnohé (vyjma jejich způsob zobrazování, jako »Sv. Hubert«) jsou nezajímavé, jiné nanejvýš nesrozumitelné, některé odstrašující a docela neužitečné; tak že se přesvědčíme, kterak dar visionářský tohoto velikého malíře, přesně prozkoumáno, byl vlivem chorobným, jenž umění jeho častěji zneuctil, než mu prospěl, a vydal za obět větší část jeho energie látkám jalovým. On stvořil za celý svůj dlouhý život jen dvě velká díla, a obě umění v nás probouzet jen těžkou mysl. Buď si cena obou těchto děl jakákoli, ona vypadají spíš jako poklad dobytý s velikým vynaložením lopoty a trampot, než jako bezprostřední dar nebes.

Naproti tomu bylo dosaženo nejen nejvyšších, nýbrž i nejtrvalejších úspěchů na poli umění lidmi, kteří svůj dar vise, ať byl sebe mohutnější, podrobovali přísné rozmyslnosti a drželi jej na uzdě, oddávající se klidně, mírně, trvale, ne horečně, nýbrž laskavě skutečností světa naprosto ne visionářským.

A pokud lze dovoditi souvislost mezi vlohami a mravním způsobem života, nalézáme, že nejvyšší umění je dílo dobrých lidí, avšak bez rozhodné nábožnosti, lidí, kteří sobě samým aspoň nejsou si vědomi nijaké inspirace, a kteří své převahy nad jinými jsou si tak málo vědomi, že jeden z největších mezi nimi, Reynolds, byv sveden svou skromností, prohlásil: »rozumně vedená práce všechno zmůže.«

* * *

(Z knihy »The Laws of Fésole.«)

Umění člověka je výraz jeho rozumné a disciplinované záliby ve formách a zákonech stvoření, jehož částí též on je. Ve všech prvních definicích nad míru velikých věcí musí být jakási temnota a nedostatek přesnosti; pokus, upřesnit je ještě víc, skončí jenom ještě větší nejasností. My třeba vyjádříme příteli rozumnou a disciplinovanou zálibu, již nalézáme v krajině, a nejsme pro to umělci; avšak nicméně je pravda, že veškeré umění je umělým výrazem takové záliby; snad ne vždy záliby ve věci viděné, nýbrž jenom v pocíťovaném zákoně, avšak podrobně prozkoumáno je to vždy záliba ve stvoření, jehož částí tvor jest, nikoli záliba v sobě samém. Takž beránek hrající si, těšící se ze svého pouze života, není umělcem; avšak pastýř beránkův, který vyřezává kuličky v kuse dřeva určeném za příčnici dveří, vyslovuje, ač neuvědoměle svou zálibu v zákonech času, míry a pořádku, podle nichž země kolotá a slunce dlí na obloze.

I umění zvířat, pokud rozum je řídí nebo kázeň je krotí, se zlidštuje, avšak, myslím, nikdy nestává že dokonale lidským, poněvadž nikdy, pokud jsem viděl, nevyjadřuje ani neuvědomělou zálibu v zákonech božských. Zpěv slavíkův má zajisté skvostné passáže, avšak, zdá se mně, jen tak jako vlnky v řece působením zákona, jehož si ani voda, ani pták stejně neuvědomují. Pták uvědomuje si radost a lásku, jichž voda si není vědoma, ale (díky Bohu!) radost a láska nejsou umění; aniž jsou omezeny jen na člověčenstvo.

Ale píseň lásky stává se uměním, když zpěvák rozumem a disciplinou si uvědomí kouzlo jejich passáží s průvodem loutny, Dále, abychom doplnili rozsah svého výměru, sluší si připamatovati, že vyslovujeme svou zálibu ve věci krásné nebo líbezné nářkem nad ztrátou její neméně než radostí nad její přítomností; značný díl umění je proto umění tragické nebo li myšlenkové; avšak všechno pravé umění je velebou. (Jakmile umělec ve své úloze napodobovací zapomene na svou úlohu veleby, je veta po jeho umění. Věcí jeho jest podati ideu něčeho krásného jakýmkoli způsobem, třeba nedokonale, ne však jakýmkoli způsobem, ačkoli dokonale podati ideu něčeho šeredného. V ranných silných dobách svých umění pokoušelo se velebiti svaté, ač z nich dělalo jen nemotorné figury. Postupně stávalo se spůsobilým, aby dovedlo zobraziti lidské tělo s přesností, i zalíbilo si zprva velice v této nové umělosti, a po celé skoro století vyzdobovalo všechny své budovy lidskými postavami v rozličných posicích. Avšak nic nebylo hodno veleby na lidech, kteří neměli jiné cnosti, než že měli těla, a jiných výrazů, než že neočekávanými spůsoby křížili nohy. Taková překvapení nezbytně mají své meze, a umění opírající se o anatomii zahynula, když byly variace posic vyčerpány.)

Z tohoto velikého zákona není výjimky, neboť i karrikatura je umělecká jediné pojmáním krásy, jejíž nedostatek přemrštjuje. Karrikatura od osob, které nedovedou pochopiti krásy, je nestvůrná v poměru k jejich tuposti; a i pro nejlepší umělce je osudno setrvávati při návyku karrikování.

Vtiskněte si tudíž do mysli, jakožto vůdčí zásadu vši pravé praktické práce a jako zdroj veškeré zdravé síly životní — že vaše umění má býti velebou něčeho, co milujete. Buď si to třeba jen veleba škeble nebo kamene; buď si to veleba hrdiny; buď si to veleba Boha; vaše postavení jakožto živoucího tvora je stanoveno výškou a šíří vaší lásky; ale ať jste malý či velký, zdravé umění, s něž jste, musí býti výrazem vaší pravdivé záliby v skutečné věci raději než záliby v umění. Vy si snad pomyslíte, že ptačí hnízdo malované od Williama Hunta je lepší než hnízdo skutečné. Zajisté platíme veliké peníze za ono hnízdo, a sotva nás napadne, podívat se na skutečné hnízdo, nebo

F. BÍLEK.

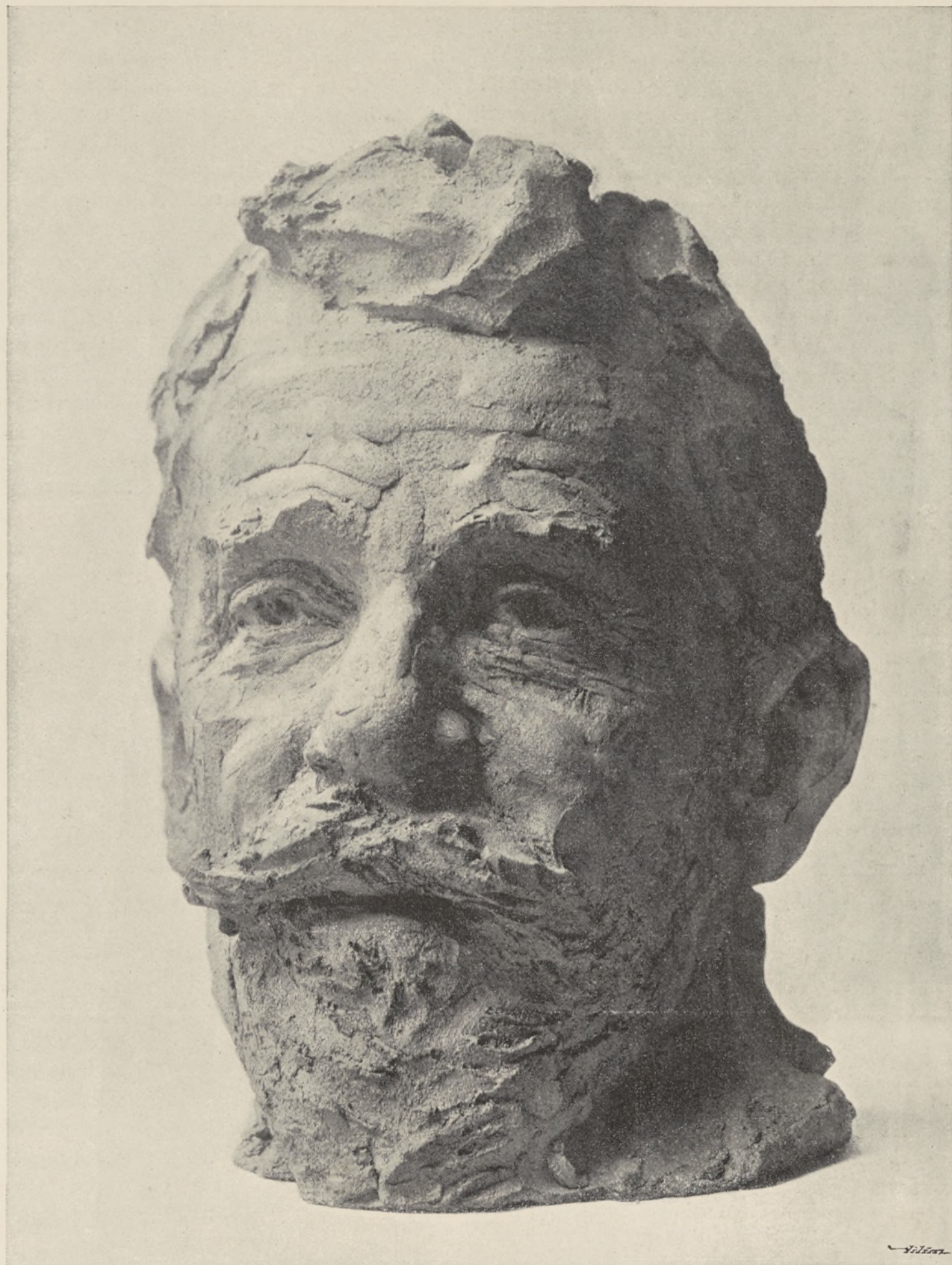
zachránit je. Ale bylo by lépe pro nás, kdyby všechny obrazy na světě zahynuly, než aby ptáci přestali stavět svá hnízda. A právě v tomto doznání své inferiornosti kresba nabývá své ceny. Fotografie, protože sebe nemůže odsoudit, je právě proto bezcenná. Sláva velkého obrazu leží v jeho hanbě; a kouzlo jeho v tom, že mluví o rozkoši velikého srdce, že je něco lepšího, než tento obraz. A také mluví hlasy mnohých: snahy tisícerych nebožtíkův i jejich vášně jsou složeny v obrazech jejich dnešních dětí. Ne dovedností jedné hodiny, ani jednoho života, ani jednoho století, nýbrž pomocí nespočetného množství duší musí býti stvořeno krásné dílo. A jako in saecula saeculorum, musejí býti dány člověku poslušnost a porozumění a ryzí přirozená vášeň i vytrvalost, aby obraz byl stvořen, tak musejí býti též uznány, abychom obraz stvořený pochopili. To je hlavní nauka, které jsem učil, pokud jsem

uměl, po celý svůj život: Jen ten obraz je ušlechtilý, který byl malován s láskou ke skutečnosti. Toť zákon, jenž obsahuje nejvyšší cíl umění; toť také zákon, jenž bezpečně vede první jeho kroky. Přejete-li si kresliti, abyste zobrazili něco, co vám leží na srdci, budete pokračovati rychle a bezpečně; přejete-li si kresliti, abyste vyvedl krásnou kresbu, nikdy jí nevyvedete.

Prostota účelu je dále užitečna, uzavírajíc všechny diskuse o methodě. Nejlepší obraz je, který nejúplněji představuje to, co se snaží představit, jako je nejlepší řečí, která poví nejjasněji, co usiluje pověděti.

Je-li dán materiál, meze časové, místní podmínky, pak je pouze jediná správná metoda malby. (V sochařství je materiál nezbytně tak různý a místní okolnosti tak složité, že by se zdálo býti vyumělkovaným natahováním zásady, že je pouze jediná správná metoda v sochařství; ale přec je to pravda, a každé zpracování mramoru lišící se od zpracování sochařů řeckých, je horší právě tím rozdílem.) A poněvadž, má-li malba býti zcela dobrá, musí býti materiál co možná nejlepší, podmínky času a místa docela příznivé je tedy jen jediný spůsob zcela dobrého malování. Tzv. »slohy« umělců jsou spíš přispůsobení k nedostatkům materiálu, nebo známkami nedokonalosti jejich zdatnosti, nebo nedokonalé znalosti jejich doby. Velcí malíři jsou si podobni co do své síly a liší se jen svou slabostí.

(Jiné úryvky budoucně.)

FR. BÍLEK
PODOBIZNA
J. ZEYERA.

A. BOUDOVA
I. cena ze soutěže
na dekorační linku.

== DVĚ VÝSTAVY VÍDEŇSKÉ. ==

Vídeň nemívala tuším nikdy u nás valnou pověst jako město umělecké; v jejím vlastním uměleckém životě převládaly vždycky živly spíš zevně okázalé, lidé à la Makart nad živly intimně uměleckými, jako byl vzácný mistr Pettenkofen. Tuto tradici drží Vídeň i dnes a Makart má v Klimtovi, Engelhartovi atd. důstojné nástupce, ale v jiném ohledu se změnila od dvou let k svému prospěchu. Neplatila-li dříve za valný trh umělecký a bývalo-li účastenství ciziny na jejích výstavách nevalné, nastaly nyní zásluhou čilé Secesse znatelně jiné poměry. Secesse opatřila si řadu korespondujících členů mezi světovými mistry, a eo ipso měla vyhráno; její první výstava, improvizovaná v cizích místnostech a obeslaná znamenitým způsobem, vzbudila přímo nadšení — úspěch zůstal věren i následujícím. A tak i z Prahy zajede si mnohý z nás na den, na dva do Vídně na novou Secessi, ba znám takové, kteří . . . ještě žádnou z jejich čtyř exposic nevynechali.

I my jsme táhli teď do Vídně od loňska po třetí, a nový palác Secesse vítal nás jako staré známé. Nevím, loni s ním nadělali tolik slávy, že jsem věru si ani netroufal přiznat, že a jak se mi nelíbí. Ale bezbožnému světu teď už nic na dlouho neimponuje, ani hymny pana Bahra ne, a tak jsme do vnitř tentokrát vstupovali tuším daleko kritičtěji naladěni než posledně.

Také se dalo daleko více kritisovati; čtvrtá výstava Secesse je myslím slabší než předešlé, rozhodně slabší než skvostná první. Takto je i tentokrát normál těch dvou set čísel nepoměrně vyšší než na jaký jsme zde v Praze zvyklí, ale cizina vykazuje — snad náhodou — málo věcí vysoko nad normál, a Vídeňáci

— myslím, že už příliš jasně ukazují, kam vlastně míří, a tím rozhodně prohrajou.

To je stará písnička zase znova: laciná modernost a flanc místo pravého umění. Máte dojem, že je jim všem poctivá práce příliš dlouhou cestou, proto hledají, jakým knifem by docílili stejného efektu rychleji. O ten se jim jedná, ten zavádí i lidi rozhodně talentované, jako je z nich jistě KLIMT nebo KRÄMER. Klimt maluje Schuberta u spinetu ve společnosti mladých děvčat; nehledí ovšem vystihnout ani intimní náladu ani zajímavý světelný efekt večerní scény; ne, hledí jen namalovat věc za každou cenu divně, divně umístit v prostoru, užívat divných barev a divného traktamentu. A jeho Nuda Veritas? Verše, které na svá plátka zlatem píše, ještě nikdy malíře nevytrhly. ENGELHART se vrhl na umělecký průmysl a nápodobí kde koho, KRÄMER upadl ve starý omyl, že stačí namalovat postavu velikou, aby byl i dojem veliký. Této zásadě holduje tam s velkým úspěchem i s daleko větší obratností v plastice A. STRASSER; ale celá velikost jeho Marca-Antonia nesnese zdrcující sousedství prosté hlavy Rocheforta, modelovaného s bezpříkladnou silou a mistrovstvím od RODINA. To je nejsilnější umělecký dojem výstavy; vedle něho jsou všichni ostatní — snad na jednu výjimku — jen interessantní. Tak je tu ještě z rozumnějších Vídeňáků MOLL a ANDŮ, z Němců je velmi slabý SKARBINA a čteně zastoupený drážďanský KUEHL, ač vždy interessantní, tentokrát také slabší nežli jindy. Z krajin znamenitý jeden THAULOW, dobrý BAERTSOEN, v pastelu výtečný MAURICE ELIOT; v kresbách a rytinách opět Baertsoen a hlavně znamenitý RENOUARD; v portretu je nejzajímavější svrchovaně distingovaná, zvláště arranžovaná a skvostně kreslená dámská podobizna

od A. de la GANDARA, a — poslední, ale mistrovské dílo — dámský portrét od BESNARDA, nejlepší práce tohoto opravdového mistra, kterou jsem viděl až doposud. To je uděláno způsobem tím nejjednodušším a nejvýraznějším, tak plno života a nazíráno tak velice, že by dobře sneslo sousedství i největších mistrů.

S tím dojmem jsme odcházeli ze »Secesse«, spokojení přese všechny námitky, a sotva jsme vzpomněli, že je také druhá výstava, v Künstlerhause. O té se nedá věru mnoho říci; je ubohá, skoro tak ubohá jako naše Rudolfinum. Spousta věcí amateurských a staromodních, bez přísného výběru a kritiky — všechno jako u nás. Ovšem se i mezi těmi sty slabých věcí najde sem tam něco zajímavého; jmenuji jeden pastel od CHÉRETA, dvě kresby od HELLEU, zvláště výborný pastel (krajina) od SISLEY, pak Ch. H. PEPPERA, BESNARDA, SOROLLA y BASTIDU a J. PATERSONA s velkou krajinou. A opravdu znamenitý je LILJEFORS; má velkou plachtu: tetřevy na ojiněných větvích ozářených ranním sluncem; uděláno s vervou, jaké je schopen málokterý z největších současných mistrů. Z českých zásilek v Künstlerhause nejpozoruhodnější je velký portrét kardinála Schönborna od prof. ŽENÍŠKA; v Secessi vystavuje z Čechů jediný SCHWAIGER. — Jak vidíte, celková bilance není nejsilnější, ale — bohužel — přece pořád ještě lepší než u nás doma!

—r—

P AŘÍŽSKÝ SALON R. 1899. V saloně Champs Elysée z nejzajímavějších jest dekorativní pole od HENRI MARTINA »Vodní víla«. V úvalu březového lesíka, kterým protéká úzký proužek vody, sedí a stojí v bílých řízách oblečené postavy mužů mladých i starých. Ve vzduchu pak sevznáší duše potůčku s lýrou v rukou.

Bílé postavy tu v jemném měkkém stínu, onde teplým červánkem ozářené, hledí buď toužebně za snivou představitelkou poesie údolu, vznášející se anebo šediví s dlouhými vousy, hlavy skloněné dýchají vlažný vonný vzduch a sní klidně.

Božský klid, jarní měkký luh a teplo červánků padající v tento koutek vysněného štěstí Henri Martina, rozlévá se mír a blaho v srdci diváka, který odchází mírně a příjemně dojat.

A právě v tomto souladném tichém štěstí, které dovede H. Martin v naší duši vyvolat, spočívá hloubka jeho bílé duše.

Jeho myšlenky oděny jsou barvami květů přírody a jeho postavy jsou jednoduché, neúhledné bez vyhledávání titěrných krás záhybů nebo oudů. Za to ale vyjadřují krásu svých citů, své duše, což jest podstatou ušlechtilosti, i umění lidského.

Za těžce želeným Puvis de Chavannem Henri Martin jest prvním a důstojným jeho zástupcem, nahrazujícím vnitřním teplem svým mohutnost zesnulého mistra.

Dále pozoruhodná a krásná jest podobizna důstojníka od MAXENCE, malovaná na plátně křídovém, působící i bez mastných blýskanic olakovaných obrazů pravdivě a přirozeně, ač poněkud suše. Maxence jest vážný umělec a vše, cokoli vezme do rukou, vyzní v přirozený soulad.

Ušlechtilý a volný postoj důstojníka opírající rukou vzepřenou o krb levou tvář — nohy skřížené — mírně z obrazu hledící, soulad barev i pohybu a síla kresby, řadí tuto práci k jedněm z nejpěknějších, jež zdobí letošní výstavu.

Jak lhostejně vedle této působí podobizny LEFEBVRA, jak malé jsou v kresbě a prázdné v barvě, ač jinak věrně a přesně provedené.

Lzeť dobře zde poznamenat, že kouzlo umění nespočívá v přesnosti provedení a podání, nýbrž v ušlechtilosti duše umělce a jejím citění a nazírání.

J. P. SAURENT vystavil veliký strop a ačkoliv jest na tomto díle vidět silného ducha mistra, přece každý musí přiznat, že dekorativní malba není jeho polem. Ten, kdo výtečně maluje typy starých žoldnéřů i postavy urozených rytířů a vzácných paní těžké kutny mnichů a bosé, uprášené a rozšlapané nohy chodců, jakmile se chce procházet v oblacích má zmotanou hlavu.

Proto také dekorativní práce J. P. Saurenta zůstala daleko pozadu za jeho pracemi obrazů historických.

Veliký obraz ROCHEGROSSE »Zabytí císaře Geta« — zakrývající celou stěnou a svojí plastikou přímo prorážející — působí živě. — Ale umění šlo zde stranou.

Děsný obličej matky, přitisknuté ke zdi, již nešťastník visí na krku, vyjadřuje sice děs — a břicho oběti jest měkké a my cítíme, jak dlouhý ostrý nůž do něho vniká, jak vyhrkne z něho krev a hnusně se rozlije po ozářené podlaze mosaikové a zatřísní nahé nohy všech těch vojáků, jichž nože se zdvihají, bodají — jichž ruce se derou po oběti, rvou a škrtí. —

Ale žel — obraz tento vzbuzující účast podobnou jako nějaké neštěstí, zabití, vražda — lákající diváka, předvedením skutečnosti, a budící zvědavost, nevyvolává v duši pozorovatele jen údiv, snad i strach a hnus.

Není-li ušlechtilost výsledkem díla umělce, pak ani dílo není prací uměleckou, a stává se pouhým dokladem, jenž z rámu krásných umění vypadá úplně.

Zajímavostí salonu, kde loni byl zamítnutý Balzac Rodina jest letos Balzac Falquiera.

Jak se každý pamatuje a z reprodukcí mohl pozorovat Balzacu Rodinovu se vytýkalo asi následující: Že se kácí na zad, že je to strašidlo, a že mimo zajímavého celkového obrysu nic na něm není.

Já ctitel Rodinův sám nemohl se ubránit spoustě názoru, a odsoudil jsem na polo svého miláčka — umělce. S pochopitelným zájmem čekal jsem na návrh Falquiera, jehož nešťastná ohromná socha v Pantheonu každému as známa.

JAN DĚDINA
ILLUSTRACE.

Suď každý sám z následujícího vylíčení. Balzac byl zavalitý, krátký, tlustý člověk, Falquiere posadil jej na kamennou lavičku, nohu přes koleno, ruce přes ně semknuté, hlavu lehce nakloněnou, zamyšleného, tak, jak si jej asi představoval v jeho zákoutí v ulici Sv. Jakuba. Ač socha působí dosti mile, zdá se mi, že tlustému člověku není pohodlně, přeložit krátkou tlustou nožku přes masité úzké koleno nohy druhé a že tedy veliký Balzac by byl vydržel tento těžký pohyb maloučkou chvílkou — vyjímaje toho schází celé osobě vazba a složitost tělesná, bez níž i třeba tlustý člověk, není, tak že postava zhlíží poněkud jako obal něčím vycpaný. Naposled pak, na co Rodin položil váhu největší, — tak že mnohému se zdálo, že zanedbal provedení, — zachycení výrazu obrovitého ducha Balzacova, povzneseného vysoko nad ostatní svět, Falquier nevytíhl. Jeho Balzac jest klidný, dumající, ale sochařsky svým zevnějškem nas do svého nitra neuvádí.

JAN DĚDINA.

UMĚLECKÁ A UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÁ VYSTAVA RAKOUSKO-UHERSKÁ V PETROHRADĚ A Moskvě (od listopadu 1899 do ledna 1900). Dlouho a velmi mnoho mluvilo se o potřebě, aby umělci čeští účastnili se korporativně některé zahraničné výstavy. Jednalo se o to, když bylo na čase pomýšletí na obeslání příští světové výstavy pařížské, jednalo se o to loni u příležitosti jubilejní výstavy vídeňské a i později když pomýšleno na separátní výstavu v secesi vídeňské anebo v Mnichově. (Najde se snad někdo, kdo brousiti si bude vtip na tom, že i Vídeň kladou umělci »za hranice« — než necítí-li se nikdo z nás ve Vídni doma, tím méně český umělec na výstavách tamějších.) Jednalo se — ale k všeobecné účasti a činnosti scházelo tak mnoho, že se vždycky jednání rozbilo. Tentokráté jedná se o obeslání výstavy v Petrohradě a Moskvě, kde carská společnost k povzbuzení umění na Rusi pořádá občasně výstavy cizích států a národností, aby tak seznamovala ruskou veřejnost s jich uměleckou produkcí, a při nichž obyčejně k zájmu vystavovatele a pořadatele pojí se zájem toho kterého současného státu. A tu také ra-

J. BENEŠ: II. AKCESIT.

ZE III. SCUTĚŽE »V. SM.« NA TAPETU.

J. FILIPPI: IV. AKCESIT.

kouské ministerstvo osvěty a vyučování, hledíc co možno nejvíce zdárný výsledek výstavy zajistiti, obrátilo se prostřednictvím místodržitelstev na korporace umělecké, aby svým vlivem na obeslání výstavy působily. Delegáti českých spolků kladli hned od prvo počátku za podmínku účasti se »zvláštní české oddělení v rámci výstavy rakouské« na kteroužto podmínku také ministerstvo přistoupilo, ale — — vyžádalo si ohled na obě národnosti. Tento pojem o českosti výstavy ovšem nekryl se s pojmem naším, leč přes to neupuštěno od původního zámyslu v plném přesvědčení, že právě v takovém oddělení bude zřejmo, jakou převahu mají Češi proti Němcům. České spolky tedy výstavní komitét obeslaly — Němci do ustavující schůze nepřišli, pak ale na zvláštní vybídnutí od místodržitelství své delegáty (Jakše a Menzla) do komitétu vyslali, ale pak je zase odvolali. »Manes« zastupovali Klusáček a Šaloun, »Jednotu výt. umělců« Hynais a Maudr, »Um. Besedu« Liebscher a Schnirch; kooptací rozšířena jury o pp. Myslbeka, Pirnera, Mařáka a Suchardu. Přání vlády, aby do komitétu přípravného a jury povolání byli také přátelé umění, vyhověno nebylo, za to ona jmenovala sama p. Vojt. ryt. Lannu. P. p. Myslbek, Pirner jakož i ryt. Lanna na své funkce resignovali. — Máme pevné přesvědčení, že tentokráte se souborné vystoupení českých umělců podařiti může, protože krátkost času nepřipouští velikých disputací a rozbrojů a dále proto, že příliš malý prostor a malý počet obrazů, jenž pro celou říši je přípustný (maximálně 250 olejů, 150 akvarellů, kreseb a rytin a 150 drob-

ných skulptur) nebude vyžadovati zvláštního napjetí k zaopatření materialu pro oddělení české, jež dle dispozic obnáseti má asi $\frac{1}{4}$ oddělení rakouského. Jest jen na jednotlivcích, aby pamatovali, že tentokrát se jedná o reprezentaci českého celku.

PRAHA 1899. Souhrn zpráv a pamětí s poznámkami »V. S.« — Električka na mostě Karlovu. — Klášter Pavlanský. — Domy při vyústění ulice Melantrichovy etc. na Staroměstské náměstí se rozbourají. — Zastavení jeleního příkopu. — Oprava Rudolfína. — Úprava pražských hospod a kaváren. Zájem o nové mosty, assanaci a komunikační prostředky zatlačil docela do pozadí zájem o starou Prahu. Městské radě docela vážně předkládá se nový projekt šikmého mostu z assanace na letenskou pláň, jehož provedení předem schvaluje se těmi, již za každou cenu musí míti spojení příští vilovou čtvrtí se čtvrtí pátou.

Komunikace! až mráz přeběhne člověku po zádech, když zaslechne to slovo a což teprve, když s ní ve spojení najdete »vrchní vedení elektrické« a »most Karlův? — Ač rádi bychom se při tom poušmáli nemůžeme, o věci té uvažováno docela vážně, a uznáno, že je to jedině možné spojení starého města s Malou stranou. Nic neprospělo protestování p. architekta Münzbergera. Náhled páně Křižíkův a většiny zatím prorazil. Bohudík trať koňské dráhy také za tím v nejbližších dnech

v elektrickou přeměněna nebude. Do té doby doufáme, že zavládnou na radnici jiné názory, jež nedopustí, aby byl most Karlův zhyzděn tím způsobem, jak v domnění, že páší vtip, ukazovaly před rokem satyrické »Petrklíče«*).

O klášter pavlánský nejeví se nikde zbytečného strachu, jen p. arch. Münzberger, patrně znaje dobře okolí, ve kterém se nalézá, naléhá na adaptaci téhož k účelům městským. A nikde více ani slovíčka souhlasu ani slovíčka odporu pro nebo proti adaptaci, nikde ani slovíčka pro nebo proti regulační čáře na těch místech. Zalekli se pánové nejnovějšího svého vandalismu na staroměstském náměstí a nemíní opravdu dále v něm pokračovati anebo myslí — »až čas přijde, samo vyjde«? — nechť příčina té shovívavé mlčelivosti jakákoli, jen když nebude znenadání přerušena zavoláním z městského zdravotního úřadu. Bude to otcům města větší zásluhou, zůstane-li stát bývalý klášter pavlánský »z milosti«, než kdyby byl bořen »bez smilování«.

Ale bláhoví! jak můžeme jen na chvílku upadati v domnění, že na staroměstské radnici hnulo se ve většině svědomí! Jak nerozumné, kojiti se nadějí, že tam zavládne bez zvláštních vnějších popudů jiná než-li ta bourací nálada! Tím snem opravdu můžeme se těšiti jen ve spaní — jakmile se probudíme, poučí nás o jiné skutečnosti nějaká nepatrná zprávička, jako je ku př. tato:

Z rady král. hlav. města Prahy. Na schůzi dne 18. t. m. usnešeno učiniti sboru obecních starších návrh na koupi domu čís. 971-I. v ulici Melantrichově. Dále usneseno zavésti vyvlastňovací řízení ve příčině sousedního domu č. 462-I. na nároží ulice Melantrichovy a Staroměstského náměstí a vyložiti plán polohy Melantrichovy — —« Po domech na severní straně náměstí přijdou tedy na řadu domy v protějším úhlu náměstí. (Viz zprávu v 1. č. roč. III. str. 40 a násl.)

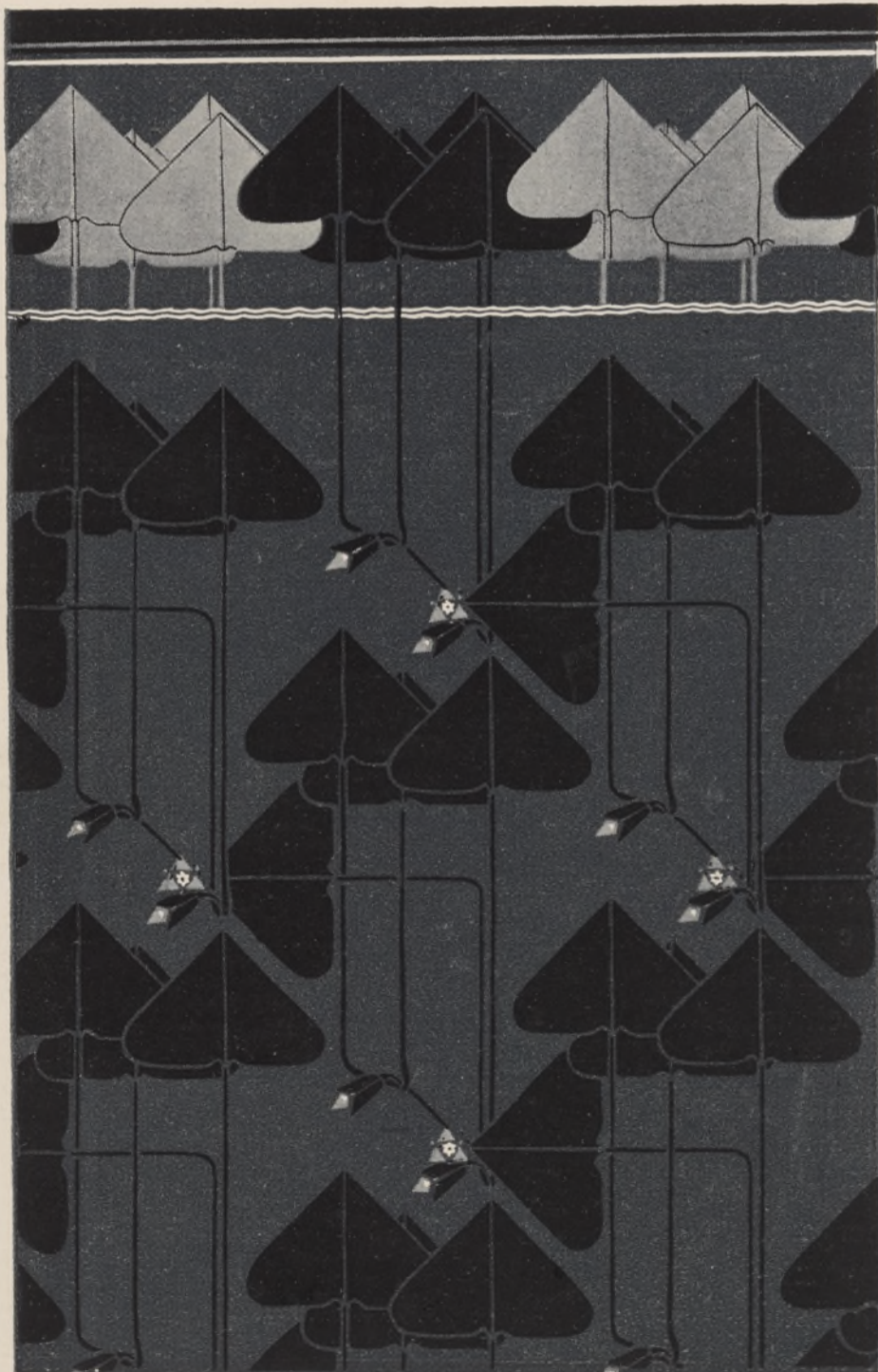
O čem radil se Občanský klub staroměstský dne 20. října loňského roku a čemu z plna srdce tehdy přizvukoval pan starosta dr Podlipný, to stane se za krátko skutkem. Proti tomu nepostaví se na odpor snad ani panem starostou obávaní přívrženci starobylého a uměleckého rázu Prahy, bohužel nepostaví, protože již předem budou viděti to nepřesvědčitelné množství »rozumných« hlav, které tak dlouho vypínati budou, — ale jen proti poctivým zastancům staré Prahy — hrdá a nepodajná čela, dokud širší vrstvy spáti budou tupý spánek nevšímavé malátnosti. Ozve-li se někdo, bude-li se ptáti po příčinách boření, odpoví se mu větami, v nichž na předním místě bude slovo »komunikace«, »ozdravení poměrů«, také »uspíšení assanace (v V. čtvrti)«, zkrátka opakování všeho toho, co mluveno bylo před rokem a proti čemu psali jsme v loňském ročníku č. 1. sl. 40. násl. Od té doby zajisté se ani náhledy ani důvody nezměnily, nejvýše že nějaká chytrá hlava se najde, že staroměstský orloj potřebuje větší distance a pánové ze vrat radnice většího rozhledu.

V zastavění Jeleního příkopu má býti se svolením městské rady pokračováno, čímž chyba jednou spáchána, nikoli odčiněna, nýbrž zveličována a pro příští dobu ještě více ztíženo ji napravití.

Všecko co shrnouti možno pod význam technického a uměleckého věhlasu regulujících a nivelujících odborníků naší veleobce shrnulo se na uhoj Pohorelec na Hradčanech.***) — Oceniti práci zde dosavad vykonanou slabému péru nemož-

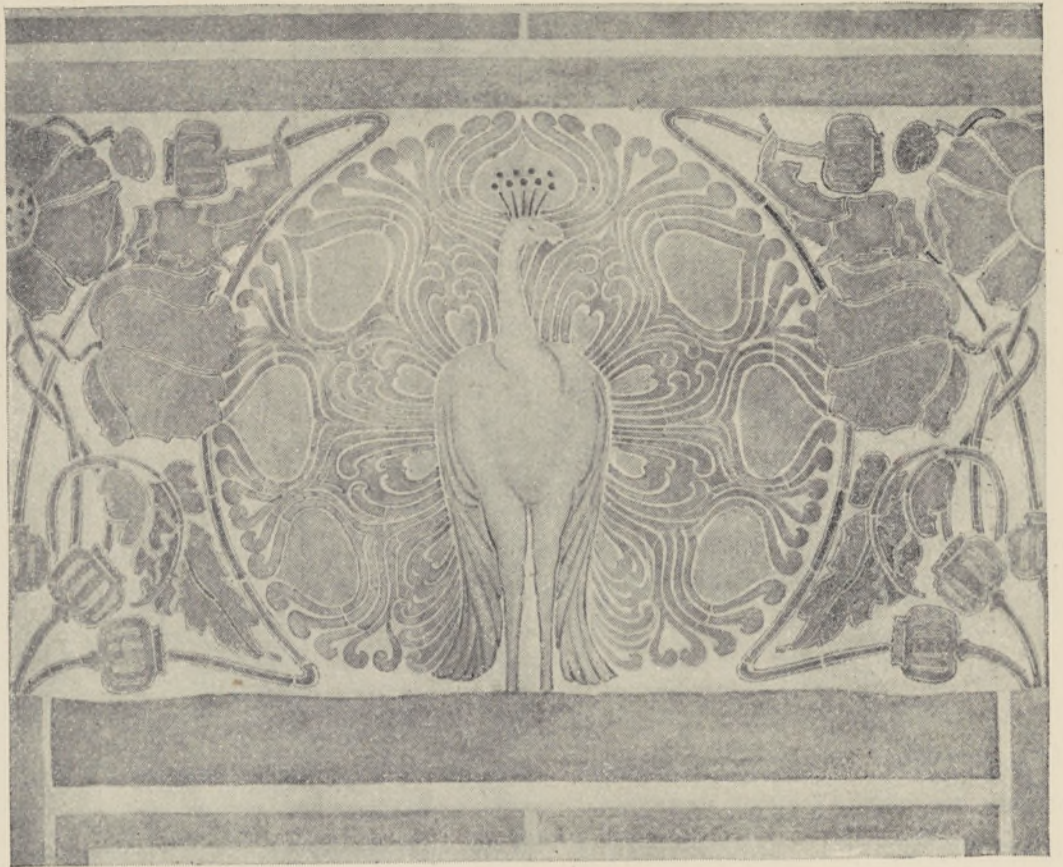
*) Z nejhodnověrnějších úst se dovídáme, že městská rada má nejlepší úmysl naléztí umělce, jenž by navrhl způsob tohoto vrchního vedení, jinými slovy, jenž by jednou vzal zodpovědnost za to zhyzdění mostu Karlova. Ubezpečujeme předem ty, kteří se o to namáhají, že takového beránka mezi našimi opravdovými umělci nenajdou.

**) Upozorňujeme na toto nyní monstrosní náměstíčko všecky pány ze sboru i rady; zde najdou mnohostranného poučení o věcech, jak se provádět nemají a nesmí, bližší ocenění všeho co tu spácháno ponecháme si pro některé číslo příští.

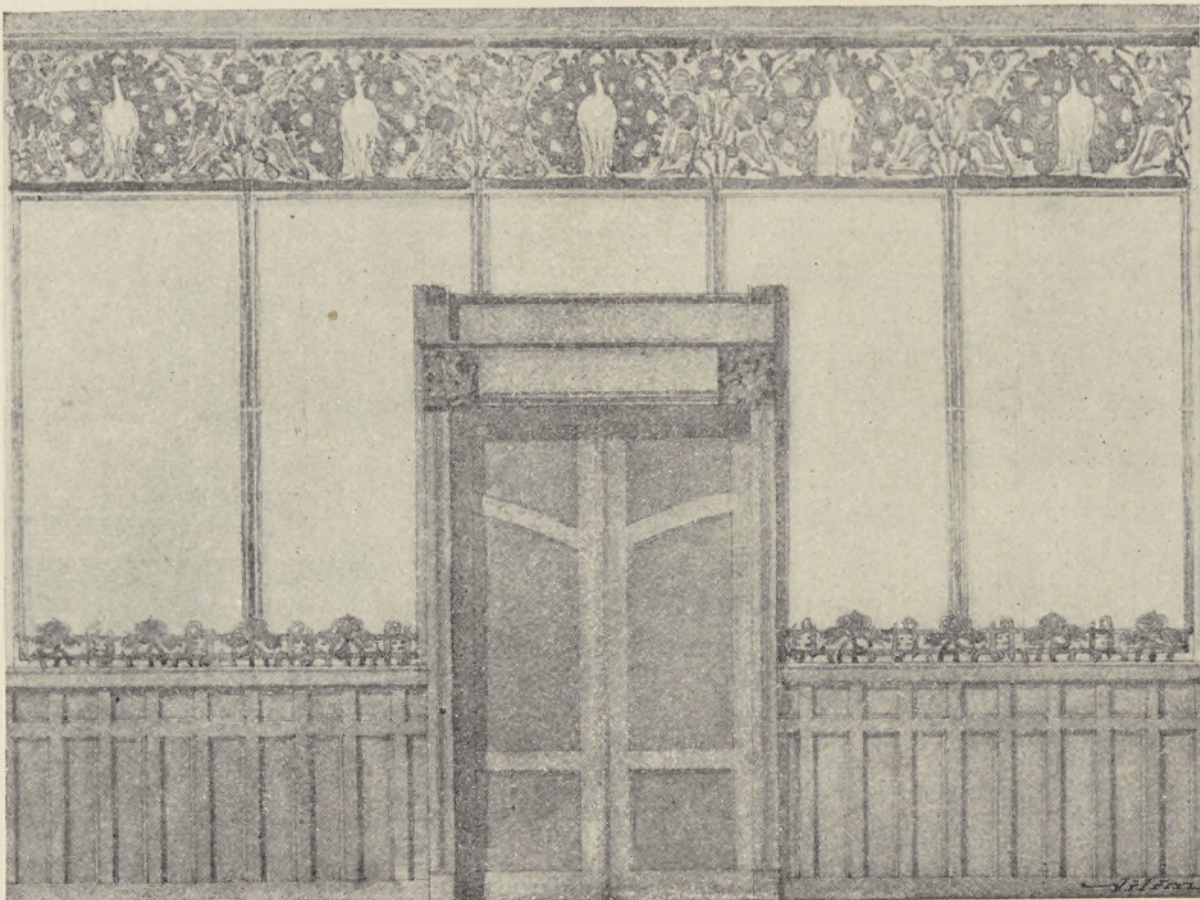
no: zde dělali měšťtí rádcové a technické co se jim líbilo, žádná umělecká komise, žádná memoranda uměleckých korporací se jim nestavila v cestu a tak dokázali, co malebného, co krásného dovedou. Nuže, ku předu! Hr dolů! Na Prahu!

Česká spořitelna opravuje značným nákladem budovu Rudolfinu. Pelichající omítka otlouká se na celé budově důkladně a nahrazuje novou, snad lepší — proti tomu zajisté nemůže býti žádné námitky, ale zároveň oškrabují se figury na ballustrádě důkladně — a proti tomu protestuje každý soudný člověk, neřku-li umělec vůbec a sochař zvláště. V české spořitelně, jejíž nákladem oprava se děje, zasedá zajisté mnoho pánů, rozumících umění, rozumících i tomu, jak s uměleckými díly zacházet, ale tentokrát zapominají, že osekáváním figur, ubírajícím na vyvýšeninách dva i tři millimetry a v hloubkách pak nahražovaným natíráním cementové barvy, dílu pramálo poslouženo bude. Vzpomenou-li si potomci těchto pánů — neboť po nich jistě cizí krev k vedení ústavu se nedostane — opět po dvaceti letech soch podobným způsobem zkrášlit, zbudou po krátkém čase místo figur na ballustrádě neforemné balvany, na nichž pak pomalu ani znát nebude, kde hlava od trupu se dělí, natož aby zachovány byly jemnější detaily. Víme, že nejedná se zde tolik o vzhled uprášených a ukouřených soch, jako spíše co možná největší náklad na opravu, nesmíme raditi, kde by se jaká položka zvýšiti dala, aby nebylo pracem sochařským ublíženo, ale za to musíme protestovati proti takovému zacházení s pracemi umělců již nežijících. Podobným »okrašlováním« nejenom že se jemnější formy i při pečlivém provádění ničí, ale zároveň odstraňuje se svrchní prachem a kouřem zkornatělá vrstva pískovce, která dalšímu zvětrávání lépe může vzdorovat, než-li očistěný pískovec sám.

Úprava místností, v nichž jsme se zvykli reprezentovati (jsou to hospody a kavárny) stojí opravdu za povšimnutí. — Prosíme, aby nám nebylo ve zlé vykládáno, že hospody a kavárny považujeme za reprezentační místnosti — vždyť tím není nic tak zlého řečeno, vyvíjeli jsme se jinak nežli Francouzi a Angličané, nemáme tedy jejich salonů a musíme cizí hosty chtěj nechtěj seznamovati s českým životem po hospodách a kavárnách. Je na nás, abychom se na ty místnosti trošičku blíže podívali: Velká kavárna »Slavie«, jaký to přebytek vkusu! — o nádheře nemluvíme, na tu nemáme zbytečných peněz. — Těch

skvostných tapet! toho malování po stropěch až se člověku žaludek obrací. A »u Choděry« s jakou chloubou díváme se na výzdobu místností, o níž i — žurnály (!) pochvalně se zmínily. A co ty ostatní? Sem tam kdesi shledáme se s kusem nábytku zdejší firmou některou dobře zpracovaného, sem tam obětována i anglická tapeta a na ní hned velké zrcadlo s německým lepeným rámem, ale kus snahy po slušné originelní úpravě jednotlivé místnosti neshledáme nikde. O svém vkusu nesmíme nikde v těch »reprezentačních« místnostech se před cizincem zmíniti, abychom ho zbytečně na okolní ostudnosti neupozorňovali. A nejhorší při tom je, že ne-

smíme se při tom ani v duchu omlouvat chudobou — vždyť na takové nevkusné, špatné malování vyhází se dvakrát i pětkrát tolik, než co by stálo jednoduché slušné natření stěn, vždyť takový vídeňský barokní odjinud dávno vyhozený nábytek stojí při nejmenším zrovna tolik, jako by stál vkusný nábytek výroby původní. Je to smutné, že nemáme kde zmíniti se o výjimce, činíme-li to při »Cafée Corso« nečiníme to z nadšného obdivu nad prací F. Ohmanna, ale abychom ukázali, že to nejsou naši lidé, kteří si kousek luxusu dovolí, by alespoň budili zdání o požadavcích svého vkusu.

K SOUTĚŽI NA Oponu pro spolek divadelních ochotníků »Hanka« ve Dvoře Králové došly čtyry návrhy. Uvádím je dle sujetu »Be-

ZE III. SOUTĚŽE »V. S.«

HESLO B HAD.

neš Hermanov«, »Záboj a Slavoj«. »Jelen« a »Zbyhoň«. Protože k zaslaným pracem nebyly přiloženy obálky se jmény jurorů rozhodla o udělení cen redakce: Cena prvá přisouzena návrhu »Zbyhoň«, druhá návrhu »Jelen«. K oběma pracím jako autor přihlásil se pan Vladimír Županský, s nímž další jednání o provedení výše jmenovaným spolkem navázáno.

V ANTVERPÁCH BYLA otevřena 12. srpna souborná výstava děl van Dyckových podle příkladu nedávné výstavy Rembrandtovy a právě odbývané výstavy děl Velasqueza. Za nejskvělejší číslo její pokládá se veliký obraz »Vztýčení kříže«, který dosud visel nepříznivě umístěn v kostele courtraiském a teprve teď, byv sňat, objevil se v plné své kráse.

MĚSÍČNÍ SOUTĚŽE VOLNÝCH SMĚRŮ. Z ČÍSLA PŘEDCHÁZEJÍCÍHO OPAKUJEME: SOUTĚŽ PÁTOU, jejíž předmětem jest obálka pro »Volné Směry«. Kresba provedena budiž ve dvojnásobné skutečné velikosti (60 × 46 cm) a to tak, aby dvěma deskami fotografickou reprodukcí vystižena býti mohla, ponechává se však konkurujícím voliti jiný způsob přímé reprodukce, když se ku provedení sami zavázati míní. Obálka obsahovati musí dosavadní nápisy: Volné Směry — měsíčník umělecký — vydává spol. Mánes — Ročník — Číslo — Měsíc. Ceny udělí se dvě v obnosu 100 a 50 kor. Redakci v této konkurenci zastupovati bude p. J. Schusser. Návrhy zaslány buďtež do 15. září členu redakce K. L. Klusáčkovi (167-III).

PRO ŠESTOU SOUTĚŽ »V. S.«. ŽÁDÁ SE MODEL MISKY NA POPEL PRO KOVOVOU LITINU. Miska v největším svém rozměru nesmí přesahovati 15 cm., provedena budiž v modelu sádrovém neb voskovém neb plastilinovém v přirozeně velikosti tak hotově, aby odlití z modelu přímo provedeno býti mohlo.

Provedení a výzdoba misky budiž vkusná, ale co možno nejjednodušší, aby prodejná cena kovového odlitku nepřesahovala obnos 10 zl. Ceny 50, 30 a 20 korun. Redakci zastupovati bude p. Vlad. Županský. Modely zaslány buďtež do 1. října do 6. hod. večerní členu redakce St. Suchardovi, Rudolfovo nábřeží č. 6. Prostřednictvím p. Jos. Němce požádání jsme, abychom pro firmu Jindřicha Jindřiška v Kyjevě na Rusi vy-psali jako následující

SEDMOU SOUTĚŽ »V. S.« NÁVRH OBÁLKY NA CENNÍK HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ. VELIKOST KRESBY v dvojnásobné skutečné velikosti (514 × 346 mm). Obálka obsahovati musí slova: »Založeno r. 1882. — Hlavní depot hudebních nástrojů« pak volné místo pro případné doplnění tohoto textu a firmu »J. U. Jindřišek — Kiev«. Ponechává se navrhovateli voliti dva neb tři tony k reprodukci. — Ceny uděleny budou dvě 60 a 40 korun. Redakci v této konkurenci zastupovati bude J. Schusser. Návrhy zaslány buďtež do 1. října do 6. hod. večerní K. L. Klusáčkovi (167. III.)